

Коя ти е любимата планина?

Като водач на чуждестранни туристи из българските планини, често ми се е случвало да бъда питана: „Коя ти е любимата планина?“. Всеки път, щом този въпрос ми бъде зададен, се чувствам като политик и искам да кажа: „Благодаря ви, че попитайте!“. Горкият човек насреща – той не подозира какво предстои: половинчасов отговор, своеобразен очерк на българските планини, които просто не мога да дефинирам с по-малко думи – би било светотатство!

Коя ми е любимата планина? Как изобщо някой може да се надява на еднозначен отговор?! България е толкова малка, но разполага с цели 37 планини, всяка от която изглежда различно и носи свой собствен дух. Как да избирам измежду Рила, Пирин, Стара планина, Родопите? Как да категоризирам чара на по-малките или по-малко известните Средна Гора, Витоша, Странджа, Лозен, Плана, Люлин, Осогово, Беласица, Славянка и т.н.? Как да забравя за прекрасните мигове, прекарани в Конявска, Земенска, Малашевска и други малко познати планини?... Обикновено в отговора си очертавам основния силует на всяка по-голяма българска планинска верига и оставям съзнанието на събеседника ми да се рее в света на въображението сред по-малките планини и хълмове...

И така...

От езика на траките „**Рила**“ означава „водната планина“. И с пълно право! Рила е мека, като напоена, отвсякъде стъпваш и се стича вода. А тази вода носи толкова много енергия, живот, близост и гостоприемство. Рила е голяма, величествена, цялата в езера. Суровите скалисти върхове се редуват с меките си отражения във водната повърхност. Накъдето и да се обърнеш – извор, свежа река, под шума на гората. Рила е всичко това и още много боровинки, първенци, траверси, национални гордости и безконечни гори. Рила е една от първите планини, която приюти моята младежка лудост – научи ме на планинско приятелство и откри пред мен приключенията на зимната планина. Рила е снежен безкрай, следи от снегоходки по отсрещния рид... Рила е самота – истинска „пустиня“, както е казал поетът; самотата на изоставените зимни хижи, които сам трябва да откопаеш. Рила е моята свещена планинска „майка“, която закърми любовта ми към природата със силата на склоновете си, една зимна гръмотевица, която падна на 2 м пред мен, и няколко малки лавини, които ме научиха на смирение и на трудната способност да се отказвам, да си казвам: „Край, стига толкова! Време е да се връщаме!“. Никъде другаде не съм преодолявала себе си – опънала нервите до крайност, впегнала всички познания в действие – така, както в Рила. За мен тя е житейски урок по мъдрост и доброта.

След Рила веднага в съзнанието ми изниква **Пирин**, който само на пръв поглед много ѝ прилича. Пирин е младост, горделивост, безразсъдство, планинска самоотверженост и смелост. Пирин е гранит и мрамор, мрамор и гранит. Пирин е малък на площ, но толкова остър, че понякога се губиш в безкрая на времето, докато преодоляваш денivelацията нагоре по ръба или надолу към дълбоката долина. Пирин е нежен сутрин в розовите отенъци на връх Синаница, безпощаден в гръмотевичните бури следобед, които разсипват щедро светкавици върху Вихрен и околните първенци; любопитно потаен привечер в песента на птиците нейде из дълбоките си вековни иглолистни гори... Пирин е една непринудена усмивка, прорязана на старческото лице на дядото по гуменки, с чувал в ръка, с който едвам се разминавам на Кончето – накъде ли е тръгнал? Пирин е еделвайси и ледникови езера, тънки ръбове и каменисти пътеки, високи прогледни порти и стръмни чалове, които привличат със суровата си

красота и българи, и чужденци. Пирин е бялата пелена на смъртта, покрила вече няколко човека, които познавах... Пирин е едно от личните ми предизвикателства, държащо ме винаги нащрек – в готовност за преодоляване на най-неочаквани препятствия...

Така както рядко мога да се отпусна в Пирин, в **Стара планина** се чувствам съвсем различно – там съм у дома – както може би се чувства всеки българин, като попадне в нея. Неслучайно величественият Балкан се е превърнал в нарицателно за „планина” изобщо – това е планинската верига, изграждала гръбначния стълб на България от векове насам; това е и планината, приютявала най-често непримиримите сърца на българския народ, намирали скривалище в сенките на дълбоките ѝ дерета... Стара планина понякога оживява като най-ярък символ на родината, а друг път се явява наша майка – приютяваща ни в нужда, сурова и наказваща при провинения. Често е силно подценявана заради сравнително ниската си надморска височина, но тази заблуда е ясно отпечатана в безбройните паметници, разпилени сякаш случайно по необятните ѝ склонове, напомнящи за безразсъдството и поетия риск, довели до фатални последствия. Стара планина е огромна и толкова различна в отделните си части – през самотния Западен Балкан, обитаван тук-там, сякаш по погрешка; към Средна Стара планина и националния парк „Централен Балкан”, побрал в границите си девет вълнуващи резервата; до източната ѝ част, толкова малко туристически развита, толкова населена и „опитомена” от човека. Тя е и в основата на идеята за „Маршрут на дружбата” – 600 км по билото ѝ от връх Ком на българо-сръбската граница до мястото, където последните ѝ видими склонове се мият от водите на Черно море – нос Емине. Няма как човек да не достигне висините на истинското приятелство, докато броди изтерзан по безводните била, изложен на суровостта на климатичната граница на страната!... Така за мен тя се оказва духовно най-пречистващата планинска верига и всеки път нещо в мен силно трепва при мисълта за нея.

Няма как да не се развълнувам и при мисълта за **Родопите**. Тази безкрайна за окото верига е толкова разнообразна в природните си форми, че може да отговори на вкуса на всеки – високите прогледни върхове се редуват с накъдрените брегове на дълбоките язовири; тук-там ненадейно човек попада на горещи минерални извори, а културното наследство, затулено от гъстите гори и забравата на вековете изниква на най-неочаквани места, наред привидната пустош на дивотията. Най-вълшебното качество на Родопите обаче, за мен, си остават родопчаните. Заради мекотата на склоновете си и множеството си долини тази планина е най-обитаваната и най-„човешката” сред големите планини на България. И то с какви хора е населена! Българи християни, българи мюсюлмани, турци, предпочели да останат в пределите на България, вместо да избягат като много други към днешна Турция – всички те толкова пъстри, толкова благо усмихнати, толкова чисти и неопетнени от мръсната ръка на цивилизационния модел, останали близки с най-ценното, което имаме – земята – провокират несекващ духовен трепет из цялото ми същество... А колко различни са Западните от Източните Родопи! Сякаш два почти противоположни свята са приютени под опеката на едно величествено планинско събирателно! Безценно е усещането да се изгубиш из криволичещите пътища, прокарани от човека, после някои откровено забравени от него, където природата е побързала да ги превземе отново, превръщайки ги в малки оазиси на девственост и тишина, която приютява. Не ти трябва повече от малко желание и време, за да обикаляш Родопите – безбройните беседки и чешми ще те приютят и напоят при нужда; някоя мила баба с чисто лице ще

те прибере под покрива си и ще те нагости с каквото има; когато си изгубил пътя си и всяка надежда те е напуснала, нов лъч светлина ще достигне до теб чрез звука на далечна гайда, опяваща тежката история на тези изтерзани земи... И пак ще бъдеш спасен, винаги у дома – в Родопите!

В крайна сметка, коя ми е любимата планина? Как изобщо мога да бъда накарана да избирам измежду всички тези нюанси, емоции и красоти, които природата и човекът са изваяли в продължение на векове във вълнуващ пример за симбиоза? Не казвам, че днес всичко в планините ни е перфектно, нито че „От Витоша по-високо нема” – не искам да възвеличавам сляпо нашите баири - била съм и в чужди, видяла съм и други планински светове, които са покорили сърцето ми... Но именно защото са наши, българските планини са ни по-близки и трябва да умеем да ги обичаме и уважаваме. Може би ако бяхме научени да го правим от малки, нямаше да се достигне до издевателства и извращения, каквито за съжаление наблюдаваме из някои наши планински курорти...

Та... любимата ми планина е... тази, която винаги ще разтуптява сърцето ми, когато вдишам дълбоко чистия ѝ въздух, когато надникна надолу от високите ѝ върхове, когато се изгубя в гостоприемството на хората ѝ. Едно само е сигурно – любимата ми планина винаги ще бъде... българската!